नं. ५०८३

ऋग्विधानम्.

× × ×

पत्र. ५ सं.

संहिता ब्राह्मणं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऋग्विधानम्

प० ८३

६

5082
F. 5

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऋग्विधान पत्रे ५

श्लो पत्रे ५

७६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ॐ नमो गणेशाय॥ स्वयंभुवे ब्रह्मणे विश्वगोप्त्रे नमस्कृत्वा मंत्रदृग्भ्यस्त
थैव। विवक्षुरस्म्यृग्विधानं पुराणं पुरा दृष्टं महर्षिभिर्मंत्रदृग्भिः। मंत्रेभ्यो
मंत्रदृग्भ्यश्च समाम्नानुपूर्वशः। कर्मणां महर्षिदृष्टानां विधिं श्चावाचशौनकः।
ऋषिभिर्विविधा मंत्रा दृष्टा दृष्टप्रयोजनाः। प्रयोजना यथा प्रोक्ता दृष्टास्तस्मिंस्तस्मिन्
दर्शिताः। नानार्थानि च कर्माणि शांतिपुष्ट्याश्रयाणि च। सिद्धयश्च तथा भूता
श्रद्दधानस्य कुर्वतः। स्तुत्याद्यायाये विकाराः प्रदिष्टास्तथार्थवादाश्च तु सूक्तेषु
विविधा। यैर्यैः कामैरृषिर्देवताश्च तुष्टुवुः ताना नुपूर्व्येण प्रोच्यमानानां। आयुः स्वर्गं १
द्रविणं सूनवश्च गृहं विविधं प्रोक्ता माशास्य मया। अन्ये कामाः शतशः संप्रदिष्टास्ते
षु वह्निर्ऋषिभिर्देवताश्च॥१॥ सिद्धा मंत्रा विविधा ब्राह्मणस्य फलंत्यप्रतिविधि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वत्प्रयुक्ताः।सत्यंतेषांसाधनंसंयमनश्चरात्रामस्तितिद्दानस्स्यादश्वात्समाद्विजःप्रयां
त्मात्माजपहोमपरायणः।तपस्स्वध्ययानयुक्तोतावद्भूत्तानुकंपकः।सत्रियोबाङ्क
वीर्येणतारदापदमात्मनः।धनेनवैश्यश्शूद्रोजपहोमैर्द्विजोत्तमः।तपसास्व
र्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत्।तपोयुक्तस्यसिध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः।वि
द्वेषणंसंवननंविषघ्नंरागनाशनं।येनयेनार्थमृषीणांयदर्थीदवतास्सुताः॥
२॥ससकामःसमृद्धश्चतेषांतेषांस्यात्तथा।तानिकर्माणिवक्ष्यामिविविधानि
वकर्मणां।प्रश्चरणमादौतुकर्मणांसिद्धिकारकं।स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौघ्रा
जापत्यंचरेद्द्विजः।केशश्मश्रुलोमनखान्वाप्यचाप्लुतः।शुचिः।तिष्ठेद्दहनिरा
त्रौचिरासीतवाग्यतः।सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा।ॐकाराद्यास्सुता

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

जप्त्वा सावित्रीं व्रतादिव्यवं। आपो हि ष्ठेति सूक्तेन शुद्धवत्याघमर्षणं। ऋग्वचः स्वस्तिम
त्यश्च पावमान्यस्तथैव च॥३॥ सर्वेष्वेतत्प्रयोक्तव्यं मादावंतरकर्मणां। आसह
स्वादाशतादादशानमं थवाजेतू। ओंकारं व्याहृतीस्तिस्रः सावित्रीमथ वायुतां तप
चाङ्गिराचार्यान्दूषीत्वा दासिदं वतः। प्रपापघ्नतविरूपाह्वंतारोद्धं मंत्रगणं जपेनुाअ
नार्योर्न्नवन्नाषेत न श्रृंडेर्नापि गर्दितिः। न रजस्वयानार्या पतितैर्नं च्यिजैर्न्न्यजैः। न
रद्वब्राह्मणद्विष्टैर्नाचार्यगुरुनिंदिकैः। न मातृपितृविद्विष्टैर्न वमन्येत कंचन।
मंगलाचारयुक्तः स्यात्त्रिरक्रोधकः पयाद प॥४॥ अंतवादशरात्रस्य स्वाताली पाकं प्रक
ल्पयेत्। अनायच्याथसोमाय ट्तीयां च तनयाः सहाविश्वाद देवी चरोर्झी च तुकु या २
दु त्वारतनः। अवसानस्य पतायेत्तथानुमतायपिचाधन्वंतरये इत्यन्यां गंधर्वाग्नि र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सामपिद्ब्रामी ब्राह्मणस्य चापराङ्कडाण स्मृता। सरस्वत्याच्येन याविष्णोरंच्यासावि

द्रच्छयपिच्याज्याद्भुतय एवाभ्यादो स्थालीपाके हुते पुनः। हुत्वाग्निं तर्पयद्विप्रा

न्विष्टस्य च प्रकल्पयायात्। ततः शेषं विधानेन भुञ्जीत वाग्यतः॥५॥ दक्षिणाम

षसर्वेषां विधिरुक्तोनुपूर्वशः। प्राजापत्यातिकृच्छ्रस्य तथा सांतपनस्य च पराक

स्य च कृच्छ्रस्य विधिश्चांद्रायणस्य च। एकेन शुद्धिमाप्नोति द्वाभ्यां पापैः प्रमुच्यता

स्त्रिभिः सिध्यति मंत्राश्च मुच्यते योपपातकैः। चतुर्भिर्मुच्यते हत्यायास्तथैवायाज्य

याजनात्। पंचभिः पातकैः सर्वैः छूतिश्च प्रमुच्यते। सप्तकृच्छ्रेण सर्वाणि पापा

नि प्रतिबाधते। चांद्रायणं सदा घंतामन्तितच्छ्रिः समं स्मृतं। त्रिभिश्चांद्रायणैः पू

तो ब्रह्मलोके समश्नुते॥६॥ अष्टाभिर्देवताः साक्षात्पश्यन्ति वरदास्तथा। छंदांसि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दश। त्रिशीचा सर्वान्कामान्समश्नाति। त्र्यहं प्रातस्त्र्यहं सायं त्र्यहमद्यादयाचितं।
त्र्यहं परं च नाश्नीयात्प्राजापत्यं चरन्द्विजः। एकैकं ग्रासमश्नीयात्र्यहाणि त्रीणि
पूर्वतः। त्र्यहं चोपवासेदं च मतिकृच्छ्रं चरन्द्विजः। गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः
कुशोदकं। एकरात्रोपवासस्य कृच्छ्रः सांतपनः स्मृतः। एतानामपत्यादेयुक्तं महासां
तपनं विदुः। उपवासस्तु सप्ताहं त्रिकृच्छ्रं सांतपनं स्मृतं॥१॥ सप्त कृच्छ्रं र त्रिप्रा
जतन्क्षीरं हूनानित्नानु। प्रति त्र्यहं पिबेदुष्णानु सकृत्स्नायी समाहितः॥ नियतस्तु
पिबेद्पः प्राजापत्य विधिस्मृतः। यतिकृच्छ्रं वदंश्चेतद्पसामपनोदितं। यतात्मनो
प्रमत्तस्य द्वादशाहमभोजनं। पाराको नाम कृच्छ्रोयं सर्वपापप्रनोदितः। ३
एकैकं ह्रासयेत्पिण्डं कृष्णे शुक्ले च वर्द्धयेत्। उपस्पृशंस्त्रिषवणमेतच्चान्द्रायणं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

व्रतं। एतामव विधिंत्स्नमाचरेद्यवमध्यमे। शुक्लपक्षादिनियतश्चरंश्चांद्रायणंव्र
तं॥ ८॥ चतुरः प्रातरश्नीयाद्विप्रः पिंडान्नूनताह्निकः। चतुरोस्तमिते सूर्ये शिशुचां
द्रायणं स्मृतं। अष्टावष्टौ समश्नीयात् पिंडान्मध्यं दिने स्थिते। नियतात्मा हविष्य
स्य यतिचांद्रायणं स्मृतं। यथा कथं चित्तु पिंडानां तिस्रोशीतीः समाहितः। मासेना
श्नन्हविष्यस्यैचंद्रस्यैति सलोकतां। एतद्रुद्रास्तथादित्या वसवश्चाचरन्व्रतं॥
सर्वाकुशलमोक्षाय मरुतश्च महर्षिभिः सह। यावकः सप्तरात्रं च पातव्यो नियतात्मना
स्थानासनाभ्यां विहरन्नोर्ध्वपता पावनानि च॥ ९॥ एकैकं सप्तरात्रेण एभ्नाति विधिवच्च
चगस्तं कृसिशिनास्थीनि मदामज्ञानमेवच। एकैकं सप्तरात्रं च गवादीनां विशोधनं।
एतैर्व्रतैर्विपूतात्मा कुर्यात्कर्माण्यतंद्रितः। इष्टान्कामांस्ततः सर्वानवाप्नोति न

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सहायः। कणपिण्याकतक्राणामेकैकं त्र्योधनं त्यजेत्। शुद्धात्मा कर्मकृद्वीतसत्यवादी
जितेन्द्रियः। एवं शुद्धस्य कर्माणि मंत्रैर्वक्ष्याम्यथ यथा। त्रिरात्रमेवोपवसेद्वादितः
सर्वकर्मणां। त्रीणि नक्तानि वा कुर्यात्ततः कर्म समारभेत्॥१०॥ नित्यप्रयोगिणां चै
वप्रयोगिणां गायत्रीं व्रतं चरेत्। उपरिष्टादुपवसेच्चचावासान्निपातिकं। आयुष्याण्येव
कर्माणि मंत्रयुक्तः समाचरेत्। शं वच्य स्वस्ति मयश्च जपेत त्रिवृत्तजसः। ज्ञार एषवो
दिते सूर्ये दिशं प्राप्यापराजितां। प्राचीमथोत्तरां वापि शुच्योदकोस माहितः। सवासा
यश्शिरस्कोप्सु स्नात्वा त्वाञ्च जपद्द्विजः। शुद्धवत्यस्तथा ब्रह्मपावमान्योघमर्षणं। एवं
त्रिरात्रं चष्टविः प्राणायामान्समाचरेत्। त्रीन्षट्तास्ततो द्वादश वा षोडशाष्टादशापि ४
वा॥११॥ आरात्राद्वायमेत्प्राणान्नूजपेन्द्राह्मणोघमर्षणं। यावद्रामनसस्तुष्टिस्त्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वतु प्राणानुसमायामेतु। यथायथा मनस्तस्य दुष्कृतं कर्म गर्हसिति। तथातथा
शरीरं तत्तेनाधर्मेण मुच्यते। प्राणायामे दग्धदोषः शुक्लांबरधरः शुचिः। यथाविध्य
पस्पृश्याचम्याराद्देहं दर्भहस्तः। पवित्रपाणिः कृत्वा तु परस्थं दक्षिणोत्तरं। दिशोत्तरे वांतरं दे
श्या निमिषं छायावस्तु हुषी। ओंकारं व्याहृतीस्तिस्रः सावित्रीं च तदित्यृचां मनसैताश्च
जुहुयाच्च वदादि समुपक्रमेतु॥१२॥ मं ७८ मनवपठेत्प्रातरुच्छिन्न मध्यंदिने पठेत्तु। सोष्ठे
रवा पराह्णे तु संध्याकाले तु पारमेतु। ब्राह्मे मुहूर्ते तु छायचिराह्न च पठेद्विजः। म
ध्यमां हृत्तिमास्थाय नद्रुतां न विलंबितां। पूर्वां संध्यां जपंस्तिष्ठेदुपासीत च पश्चिमां।
न चांतरां व्याहरेत विरमेद्वाकथं च नाविरमे ब्राह्मणो ब्राह्मकामं तनु संवदेतु॥
श्रद्दं दृष्ट्वि वसंध्याहं नाधीयीत कथं च न। आग्नेयं स्तुक्ते माघं च तु छरव्यं ब्रह्मर्षिसंमतं।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri